

SKOLPORTENS NUMRERADE ARTIKELSERIE
FÖR UNDERVISNING, LÄRANDE OCH LEDARSKAP

”NYTTIGT MEN PLÅGSAMT”

Lärarnas ”skav” – vägen
till skolutveckling och
kollegialt lärande

FÖRFATTARE:

Jennie Werner

SKOLPORTEN

LEDA & LÄRA

1/2022

SAMMANFATTNING

DENNA ARTIKEL HANDLAR om lärares uppfattningar om Ifous FoU-program, *Lärares praktik och profession*. Arenan är en högstadieskola. Genom arbetet med aktionsforskning fick lärarna vetenskapliga verktyg för att följa sin undervisning. Under processen har lärarna besvarat enkäter om sina uppfattningar om aktionsforskning och om detta möjliggör ett kollegialt lärande. Lärarnas svar vittnar generellt om att ett kollegialt lärande har skett kring såväl aktionsforskning som undervisning, både genom arbetet i basgrupperna och genom rundabordspresentationer. Resultatet visar också att det finns utmaningar. Tidsaspekten är en stor faktor som påverkar, att det krävs ett reellt engagemang om man vill förändra och att man som ny på skolan kan finna det extra svårt att prioritera skolutveckling.

Jennie Werner är lärare i svenska och SO i åk 7–9 och arbetar på Fristadsskolan i Eskilstuna. E-post: jennie.werner@eskilstuna.se

Denna artikel har den 5 november 2021 accepterats för publicering i Skolportens numrerade artikelserie för utvecklingsarbete i skolan. Artikeln har granskats av en forskare som ingår i Skolportens granskargrupp.

Fri kopieringsrätt i ickekommersiellt syfte för kompetensutveckling eller undervisning i skolan och förskolan under förutsättning att författarens namn och artikelns titel anges, samt källa: Skolportens artikelserie. I övrigt gäller copyright för författaren och Skolporten AB gemensamt.

Denna artikel är publicerad i Skolportens artikelserie Leda & Lära:
www.skolporten.se/forskning/utveckling/

Aktuella Författaranvisningar & Skrivregler:
www.skolporten.se/forskning/skolutveckling/skolportens-utvecklingsartiklar/

Vill du också skriva en utvecklingsartikel? Mejla till redaktionen@skolporten.se

INNEHÅLL

INLEDNING	7
Teoribakgrund – skolutveckling – kollegialt lärande.....	7
Aktionsforskning som verktyg.....	8
Bakgrund skolan	9
SYFTE, FRÅGESTÄLLNING OCH METOD	11
Syfte och frågeställning.....	11
Metod.....	11
RESULTAT	15
Enkät 1 – Ht2019	15
Enkät 2 – Vt2020.....	16
Enkät 3 – Ht2020	18
AVSLUTANDE DISKUSSION	21
Metoddiskussion.....	21
Resultatdiskussion	22
REFERENSLISTA	25
APPENDIX	27
Bilaga 1: Bild tagen ur (Hjort & Furehed, 2016, s. 240).....	27
Bilaga 2: Mitt pedagogiska bokslut.....	28
Bilaga 3: Enkät 1 – ht2019 – Hur går det?.....	28
Bilaga 4: Enkät 2 – vt2020 – Hur blev det?	29
Bilaga 5: Enkät 3 – Terminsavslutning lfous ht2020	30

INLEDNING

I **SITT YRKESLIV** stöter man ibland på det som stannar kvar och “skaver” när man stänger dörren till arbetet, i detta fall, klassrummet. Det där som man inte känner sig riktigt nöjd med och som man vill förstå, förändra och förbättra. Genom aktionsforskningsprocessen fick lärare möjlighet att ta tag i sina “skav”. Deltagandet i Ifous FoU-program *Lärares praktik och profession* (läs

mer på programmets hemsida www.ifous.se/larares-profession-och-praktik) gav lärare systematiska verktyg för hur man kan genomföra aktioner i sitt klassrum, följa sin undervisning, lära av aktionerna och slutligen delge sina lärdomar till kollegor. Denna artikel handlar om detta skolutvecklingsarbete.

TEORIBAKGRUND – SKOLUTVECKLING – KOLLEGIALT LÄRANDE

EN LÄRARES UPPDRAG är komplext och består av många delar. Undervisning, dokumentation, uppföljning, reflektion, möten och skolutveckling är naturliga inslag i en lärares tjänst. Skolutveckling kan se olika ut, ha olika fokus och organiseras på olika sätt, men helt klart är att lärare är nyckelaktörer i skolutvecklingsarbetet. Detta arbete sker ofta i kollegiet. Målet med skolutveckling är ofta att generera lärare som lär och en skola som utvecklas med nyvunnen kunskap som sedan förhoppningsvis når eleverna. Den ultimata metoden för skolutveckling finns troligen inte, men med hjälp av olika ansatser, strategier och metoder kan skolor lyckas bättre (Håkansson & Sundberg 2016).

De senaste åren har begreppet kollegialt lärande blivit alltmer frekvent och sammankopplat med skolutveckling, men vad innebär begreppet egentligen? Kollegialt lärande kan ses som en sammanfattande term för olika former av professionsutveckling och metoder för att utveckla kunskaper i den dagliga praktiken. En grupp människor, i detta fall lärare, arbetar gemensamt och undersöker kritiskt kontinuerligt den egna praktiken. Målet är att utveckla kompetens som leder till god undervisning där elever lär och utvecklas. Aktionsforskning är ett sätt att jobba med kollegialt lärande, för att tillägna sig kunskap

och bättre förstå sin egen undervisning med hjälp av kollegor. Med hjälp av aktionsforskning prövas idéer, som följs upp och delas med kollegor. De lärdomar som görs kan sedan förändra strukturen på skolan (Blossing & Wennergren 2019; Håkansson & Sundberg 2016; Skolverket 2021).

Det tycks finnas ett samband mellan framgångsrikt skolutvecklingsarbete och kollegialt lärande. När långsiktighet och skolans eget utvecklingsbehov får stå i fokus och samspela, kan skolutveckling bli verkningfull och ett kollegialt lärande kan ske. Vägen till “utmärkt skolutveckling” bygger enligt Håkansson & Sundberg (2016) på fem principer. Det krävs en *långsiktighet* för att få hållbara förändringar som stannar kvar över tid och ger effekter som förändrar på djupet. Vidare krävs *systematik* som innebär att de processer, metoder eller system som lärare arbetar med har ett mått av vetenskaplig systematik som man vet ger resultat. Det krävs också att man kopplar ihop evidens med erfarenhet genom *ömsesidighet* vilket innebär att lärares erfarenhet kopplas till vetenskapligt prövade framgångsrika strategier. Skolutveckling är komplex och innehåller många delar och sker på många nivåer, på klassrumsnivå, på skolnivå, kommunnivå och på samhällelig nivå. Dessa nivåer behöver samspela för att skolutveckling ska bli *hållbar*. *Ständig förbättring*

innebär att man har “byggt in” lärande i alla led av skolutvecklingsarbetet och att det finns en organisation som är uppbyggd för att kontinuerligt och systematiskt arbeta med nya reformer och ny kunskap som är aktuell. Även om skolor kan ha kommit olika långt och har olika behov så finns en organisation som rymmer ett lärande även för lärare.

Även Timperley (2013) lyfter fram flera förutsättningar för att ett professionellt lärande ska ske. Elevernas behov ska sättas i centrum och man måste identifiera vad som behöver utvecklas i syfte att fokusera på nödvändiga kunskaper och färdigheter. Detta behöver därtill ske i ett sammanhang där teorierna bakom arbetet lyfts fram och att alla lärare engageras.

Något som också påverkar skolutveckling är lärarnas eget engagemang kring de saker som står i fokus för det skolutvecklande arbetet. När skolutveckling inte baseras på lärares behov som i sin tur är kopplade till elevernas behov kan arbetet bli verkningslöst. Det krävs ett aktivt deltagande bland lärarna för att det ska ske genomgripande förändringar som kommer eleverna till gagn. Lärare känner ibland att de blir påtvingade fortbildning vilket kan göra att engagemanget tryter. Det är dock inte alltid att det automatiskt sker en utveckling för att lärare själva får välja och driva sitt professionella lärande. För att skolutveckling ska äga rum krävs processer där lärare är engagerade och där ett systematiskt undersökande sker

som är kopplat till kärnverksamheten. Då lärares eget behov av att få veta och komma vidare i sitt lärande står i centrum, kan skolutveckling ske på ett sätt som ger effekt. Om ett reellt problem finns, ett skav som behöver förändras, skapas motivation bland lärarna att satsa och utveckla sin undervisning (Timperley 2013).

Andra kritiska aspekter eller utmaningar vad gäller skolutveckling är tiden som resurs. Det lyfter Rönnerman & Salo (2021) fram i en Youtubefilm där de samtalar om aktionsforskningens möjligheter och utmaningar. Rönnerman menar att tid egentligen är det enda som finns och att det snarare handlar om hur tiden prioriteras i skolan. Aktionsforskning ska inte ses som något ytterligare som ska göras, utan ett sätt att förhålla sig till sitt arbete, utbyta erfarenheter och reflektera tillsammans. Rönnerman menar att skolor borde tänka mer i termer av reflektionstid och att den tiden ska rymmas inom organisationen. Kollegiala samtal och erfarenhetsutbyte borde ha en central plats. Det är viktigt med varaktighet, då aktionsforskning inte är något “quick fix”. När aktionsforskning fungerar genereras kompetens. Lärare kommer att vilja fortsätta att pröva, lära sig mer och förstå. För att detta ska bli verkligt på skolan lyfter Salo (2021) fram att det kan krävas förhandlingar med olika parter i syfte att få till ramar som rymmer skolutveckling av olika slag.

AKTIONSFORSKNING SOM VERKTYG

AKTIONSFORSKNINGSPROCESSEN FÖLJER SEX steg och ger lärarna ett systematiskt verktyg för att följa sin egen praktik (jfr. Rönnerman 2012).

1. Identifiera problemområde
  - Eget “skav” eller gemensamt tema för skolan?
2. Frågeställning – Vad specifikt ska studeras?
3. Aktioner – Vad ska du testa för nytt alternativt göra annorlunda?
4. Datainsamling – Loggbok, observationer, enkäter, intervjuer, film.
5. Analys – När dina aktioner är klara
  - Vilka lärdomar har du gjort?
6. Presentation – Dela med kollegiet.

Aktionsforskning innebär att skolutvecklingsarbetet initieras och formas utifrån lärarnas egna frågor om sin undervisning. Det kan utgå från ett gemensamt tema på skolan eller olika frågeställningar som individuella lärare har. Spridning av lärdomarna kring sin praktik som nåtts genom den datainsamling och analys som man har gjort, sker sedan genom samtal (rundor) med kollegorna. De systematiska dialogerna kan sedan ge underlag för reflektion och nya insikter som kan bidra till att man som lärare ändrar på något i sitt klassrum för att påverka kvaliteten på undervisningen och elevernas lärande. Tanken är att detta ska leda både till ett lärande på det individuella planet genom att läraren får syn på saker i sin egen praktik, och till ett kollegialt lärande när lärdomar delas mel-

lan kollegor. Skolutveckling sker genom att lärare blir mer medvetna om det som äger rum i deras klassrum och tillsammans med kollegor diskuterar lösningar och förbättringar som potentiellt kan påverka eleverns

lärande. De val som läraren gör i samband med undervisning blir då i högre grad genomtänkta (Rönnerman 2004, 2012).

BAKGRUND SKOLAN

SKOLAN DÄR DENNA studie genomfördes är en centrurnära högstadieskola i Mellansverige som slog upp portarna i augusti 2017. Fokus har sedan start varit att skapa en ny skola med digitala läromedel som verktyg. *Kunskaper, Digitalisering och Internationalisering*, är ledord och skolutvecklingsarbetet är därmed också synonymt med dessa. För att sätta fokus på ledordet kunskaper har lärarna på skolan de senaste tre läsåren deltagit i Ifous FoU-program med inriktning mot Lärares praktik och profession. Ifous står för – innovation, forskning och utveckling inom skola och förskola. Flera skolor i kommunen deltar i detta program som startade hösten 2018 och avslutas i september 2021.

Syftet med FoU-programmet är att vidareutveckla ett långsiktigt och forskningsbaserat kollegialt arbetsätt, där lärare tillsammans formulerar och löser sina undervisningsrelaterade problem. De lärdomar som sker delas på skolan dels genom samtalsrundor dels genom presentationer i större format för kollegor genom exempelvis rundabordssamtal. Syftet är att lärdomarna som respektive lärare gör, ska komma fler till nytta och generera ett kollegialt lärande. Parallellt sker också ett samarbete mellan de lärare som deltar i FoU-programmet och Anette Jahnke, Anette Olin och Åsa Hirsh, verksamma forskare vid Göteborgs universitet. Deltagarna i programmet träffas i utvecklingsseminarium en gång per termin för att lära sig mer om aktionsforskning samt för att delge varandra de aktionsforskningar som har genomförts.

Enligt skollagen 5 § ska utbildningen i svensk skola “vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet” (SFS 2010:800). Aktionsforskning ger de skolor som deltar i FoU-programmet ett sådant vetenskapligt verktyg. På skolan har arbetet skett utifrån lärarnas egna frågeställningar eller skav som skolan har valt att benämna det. Det är frågeställningar som lärare vill komma till rätta med och utveckla kunskaper om. Skolan har under denna period ej valt att ha

ett gemensamt tema. Ofta genomförs annars skolutveckling utifrån ett gemensamt tema eller Skolverkets olika kunskapslyft som alla lärare ska arbeta med. Initiativet till vad skolan ska arbeta med kommer ofta uppifrån och är sällan självvalt bland lärarna men här valde skolan att låta lärarnas frågor styra (jfr. Timperley 2013).

Regelbundna träffar med alla deltagande lärare har varit stående inslag några gånger per termin för att lärarna på skolan ska få en gemensam bas och lära sig vad aktionsforskning är och hur man gör. Vid de gemensamma träffarna har aktionsforskning kopplats ihop med litteratur som varit aktuell på skolan, *Effektiv undervisning – Meningsfullt lärande* (Hjort & Furenhed 2016) samt *Ledarskap i klassrummet* (Steinberg 2018). Till en början skedde träffarna fysiskt på skolan men övergick sedan till att ske digitalt på grund av rådande pandemi. Arbetet har även skett i basgrupper som leds av de lärare som ingår i FoU-programmet. De olika grupperna har satt olika mål för vad de ska ha genomfört till nästa gång de träffas. Grupperna har arbetat utifrån samtalsmodellen “rundor” där alla har fått komma till tals, presentera och bli lyssnade på. Presentationer inför hela kollegiet eller vid rundabordssamtalen har varit ett verktyg för spridning utanför basgrupperna.

Tidigt i processen på skolan presenterades Timperleys undersökande och kunskapsbildande cykel (Hjort & Furenhed 2016) (Bilaga 1) samt Bjørndals olika förslag på hur man kan föra loggbok (Bjørndal 2018). Under hela Ifousprocessen har boken *Aktionsforskning i praktiken* funnits med som stöd och verktyg åt lärarna, där kollegiet fått ta del av utvalda delar kring hur man gör aktionsforskning och hur arbetet kan gynna verksamheten (Rönnerman 2012).

För att starta aktionsforskningsprocessen på skolan skapades frågor utifrån de pedagogiska boksluten som är något som genomförs på skolan efter varje läsår (Bilaga 2). Lärarna får då tid för att reflektera kring

ett antal frågor som varit aktuella under läsåret. De gemensamma skav som identifierades utifrån lärarnas svar var arbetsro och språkliga utmaningar kring nyanlända elevers lärande. Könaspekten tillkom som valbar fråga utifrån att den aspekten ständigt är aktuell i övergripande mål för skolan. Definierade frågeställningar på skolan utifrån lärarnas svar:

1. Hur påverkar min uppstartsstrategi arbetsron under lektionen? Förslag: Utgå från den *Didaktiska triangeln* – (Hjort 2014, s.23.) Vad? Hur? Varför?
2. Hur kan jag som lärare disponera tiden så att både flickors och pojkars (röster/aktiviteter) får lika stor plats?
3. Hur kan jag som lärare nå mina flerspråkiga elever genom olika anpassade material? (Bildstöd, webbsidor, samarbete med språkstöd – Slussen, digitala hjälpmedel)
4. Egen fråga – “skav”

Det var med dessa frågor som skolans utvecklingsarbete, med aktionsforskning som ansats, startade. Lärarnas frågor har med tiden ändrat karaktär, bytts ut och förnyats allt eftersom arbetet har fortskridit.

SYFTE, FRÅGESTÄLLNING OCH METOD

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

SYFTEN MED DENNA studie är att synliggöra lärares uppfattningar om Ifous FoU-program, *Lärares praktik och profession* och fördjupa huruvida aktionsforskning har främjat möjligheter till lokalt professionsdriven skolutveckling där kollegialt lärande varit ett inslag. Lärarnas lärdomar om aktionsforskning och undervisning kommer också att lyftas fram. Förhoppningen är att resultaten av denna studie kan gynna andra skolor i deras arbete med skolutveckling, då det på kommunnivå diskuteras hur arbetet med aktionsforskning kan spridas till andra skolor som inte har deltagit i FoU-programmet. De aktuella frågeställningarna för studien är:

- ★ Om arbetet med aktionsforskning främjar skolutveckling, i så fall hur?
- ★ Hur uppfattar lärarna att aktionsforskningen skapat möjligheter för skolutveckling? Vilka utmaningar har lärarna sett?
- ★ Hur uppfattar lärarna att aktionsforskningen skapat möjligheter för ett kollegialt lärande?

METOD

I METODAVSNITTET PRESENTERAS först datainsamlingsmetoden, därefter hur urvalet har gjorts samt metod för själva analysen.

DATAINSAMLING

Datainsamlingen för denna studie utgörs av tre enkäter skapade i Google Formulär:

- ★ Hur går det? 21/11–2019
- ★ Hur blev det? 13/5–2020
- ★ Terminsavslutning 15/12–2020

Enkäterna innehåller frågor som är kopplade till aktionsforskningsprocessen och har genomförts med de lärare som varit aktiva i denna process. Enkäterna skapades av processledaren för FoU-programmet tillsammans med skribenten för att kunna följa utvecklingen bland lärarna och för att få syn på vad som är nästa steg i skolutvecklingsarbetet på skolan. Enkäterna i sin helhet finns bifogade som bilagor (Bilaga 3–5). I de flesta av frågorna finns utrymme till att svara med öppna och utvecklade svar. Undantagen är frågor där lärarna ska ange vilka moment som de har hunnit prova (formulerat frågeställning, genomfört aktioner, samlat in

data, analys av data, skapat presentation, presenterat för kollegor), en fråga där de ska kryssa i vilka datainsamlingsmetoder som de använt, samt en fråga där lärarna på en skala 1–5 ska gradera sin syn på skolutvecklingsarbetet och sin syn på det kollegiala arbetet. Alla frågor inkluderas inte i studiens analys, i egenskap av att de inte är relevanta för att besvara studiens frågeställningar.

URVAL

Skolan där studien är genomförd är en högstadieskola med elever i årskurs 6–9. När skolan startade var det med fem klasser och cirka 15 personal. Tre år senare har skolan vuxit till att omfatta 16 klasser och en personalstyrka om cirka 50 personer. Detta är bra att känna till, då skolutvecklingsarbetet har pågått i denna kontext. Denna studie följer lärare som har medverkat sedan starten av detta FoU-program år 2018 och men också nya lärare som har börjat arbetat på skolan. Svaren kommer från både lärare, mentorer, kurator och en handledare. Skolans organisation skiljer sig något från normen om hur skolor organiseras. På skolan är mentorer anställda som ansvarar specifikt för de sociala frågorna som är kopplade till eleverna medan lärarnas fokus är undervisning. 27 personer omfattas av detta skolutvecklingsarbete. Hädanefter används ordet lärare även om några av deltagarna har andra tjänster.

Valet av aktiva deltagare i FoU-programmet har varit komplext då skolan har växt. Det har pågått en ständig diskussion i samband med terminsstart kring vilka lärare som ska delta och vilka som måste få vara nya på sin nya arbetsplats. Vikarier har undantagits i och med långsiktigheten i detta skolutvecklingsarbete. Denna diskussion har även inkluderat att skolan har haft flera aktuella arbeten pågående, bland annat ett arbete baserat på Steinbergs *Ledarskap i klassrummet* (2018) och ett om hur man kan arbeta med anpassningar i sin undervisning. Alla insatser berör specifikt undervisning och tanken är att de ska höra ihop. Nya lärare har deltagit i de flesta av skolans möten. Skolans utgångspunkt är att nya lärare med tiden lär sig hur det fungerar på skolan och att de med tiden går från att vara perifera till fullvärdiga deltagare som kan ta ett större ansvar och en mer betydande roll i skolutvecklingsarbetet (Wenger, 1998). Administrativ personal, skolsköterska och studie- och yrkesvägledare är undantagna, då fokus har varit undervisning.

Två enkätsvar från lärare som har slutat har sällats bort ur svaren, då det kändes som ett naturligt bort-

fall. Inte heller rektors svar vid det första enkät-tillfället behandlas i analysen, då syftet med denna studie är att få syn på lärares uppfattningar.

TILLVÄGAGÅNGSSÄTT ANALYS

Studiens analysarbete utgick från analytisk induktion (Kvale & Brinkmann 2014). Materialet kodades och mönster söktes bland lärarnas svar i de tre formulären. Öppen kodning användes för att få en överblick av resultaten och för att få syn på generella mönster bland lärares uppfattningar om detta skolutvecklingsarbete. Öppen kodning innebär att det från början inte fanns några givna svarkategorier. Genom färgkodning av lärarnas svar kunde mönster börja skönjas och kategorier växa fram ur materialet. Materialet har gått igenom noggrant flertalet gånger för att ge svaren flera chanser att tala för sig. Olika tabeller och dokument har skapats för att få syn på ett resultat.

Två övergripande kategorier används som synliggör de möjligheter och utmaningar som lärarna lyfter fram i sina svar kring skolutveckling, aktionsforskning och kollegialt lärande. Begreppen har inspirerats av Rönnerman och Salos användning (2021). Lärarnas svar är sedan sammanställda i två tabeller per enkät-tillfälle. En tabell för möjligheter och en tabell för utmaningar. Utsagor från samma lärare kan hamna i flera olika kategorier. Några svar är svårkategoriserade och skulle kunna placeras in i flera kategorier.

Under den övergripande kategorin möjligheter rymms, Tankar om skolutveckling, Lärdomar om aktionsforskning, Lärdomar om undervisning och Vad krävs för att vi ska lyckas med Ifous? Kategorin tankar om skolutveckling samlar svar som rör kollegialt lärande, lärares reflektioner och andra synpunkter som rör struktur på skolan som har med utveckling att göra. Lärdomar om aktionsforskning handlar specifikt om processen och systematiken som medföljer. Kategorin lärdomar om undervisning talar för sig själv. Vidare lyfter en kategori fram vad som krävs för att den aktuella skolan ska lyckas med sitt Ifous-arbete när pandemin blivit aktuell.

Under den övergripande kategorin utmaningar rymms; Tidsaspekt, Ny i yrket – ny på arbetsplatsen, Motstånd och Övriga omständigheter. Tidsaspekt och ny på arbetet kräver inga förklaringar medan motstånd lyfter fram en känsla i basgruppen. Kategorin övriga omständigheter samlar olika typer av utmaningar som lärare har mött under arbetet som de lyfter fram i sina enkätsvar.

ETISKA STÄLLNINGSTAGANDEN

Svaren från lärarna är avidentifierade så att inga av svaren ska kunna kopplas till specifik lärare eller till specifik elev. Alla eventuella elevnamn har strukits och ersatts med elev. Lärarna har fått information om att deras svar kommer att ligga till grund för denna studie och har getts möjlighet att avböja att delta. Samtliga har dock givit sitt samtycke till deltagande, och ingen har valt att avbryta.

BEGRÄNSNING

Fokus för denna studie är att få syn på vad lärarna på skolan har för uppfattningar om aktionsforskning som de fått kunskaper om genom deltagandet i FoU-programmet, vilka lärdomar som de har dragit, samt om de anser att detta har lett till ett kollegialt lärande och därmed utvecklat skolan. Om lärarnas aktioner

har gett effekt på elevernas lärande kommer också att lyftas fram utifrån de svar som lärare har angett. Det sistnämnda är dock sekundärt, eftersom det valda konstaterandet av effekter i klassrummet skulle ha krävt ytterligare enkäter med lärarna och mätningar bland elever i klassrummet. Studien kommer inte beröra om olika yrkeskategorier har upplevt aktionsforskning på olika sätt eller om det går att urskilja svar mellan utbildade och utbildade lärare då de allra flesta av skolans lärare är utbildade.

RESULTAT

NEDAN FÖLJER RESULTATEN av insamlad empiri med sammanställning av de tre enkäterna som lärarna har besvarat under tre olika tillfällen, i samband med terminsavslutning. Resultatet presenteras i storleksordning med flest utsagor först och sedan i fallande ord-

ning. Tabellerna är uppdelade i två stora kategorier, möjligheter och utmaningar. Först lyfts möjligheter fram, sedan utmaningar. De två tabellerna är sedan uppdelade med flera underkategorier.

ENKÄT 1 – HT2019

DENNA ENKÄT GENOMFÖRDES då skolan varit i gång i lite drygt ett år med aktionsforskning. Enkäten genomfördes för att få syn på lärarnas uppfattning om aktionsforskning och för att få grepp om var i processen skolan befinner sig avseende skolutvecklingsarbe-

tet. 24 lärare svarade på enkäten (Bilaga 3). De siffror som anges vid respektive utsaga står för antal.

23 utsagor berör tankar kring skolutvecklingsarbetet. Dessa tankar handlar dels om att vissa lärare tycker att aktionsforskning är ett bra verktyg som ger

Möjligheter: Svar enkät 1 – ht 2019

TANKAR OM SKOLUTVECKLINGSBETET	LÄRDOMAR KRING AKTIONSFORSKNING	LÄRDOMAR KRING UNDERVISNING
Bra arbete i basgrupperna – lärorikt fungerat bra – att vi delar med oss – fått inspiration av de andra – 9	Strukturera loggboken bättre – 2	Elever tycker att struktur, rutin och tydlighet är bra – 3
Bra med egen reflektion och få stanna upp och tänka – ett verktyg för det – ger kontinuitet – 8	Fastnade i hur jag skulle mäta och hur jag skulle skapa struktur – 2	Material i förväg på hemspråk lyckat – 2
Vill få ta del av andra gruppers tankar – 2	Blev ej som jag hade tänkt mig – 1	Viktigt med återkoppling till eleverna och att se dem som lärare – 2
Med ett riktat fokus skapas medvetenhet, omedvetet eller medvetet, prövas olika saker – 1	En till lärare borde ha ingått – 1	Elever vill ha två lärare i klassrummet i stället för att gå ifrån – 1
Rutiner behöver skapas för hur och vad vi förmedlar för info på skolan – 1	Aktionen ska vara mindre initialt – 1	Arbetsordning bra – när fler elever 1
Lärdomar kan tas vidare till en annan klass – 1	1	Positiv effekt i klassrummet med "starters" – 1
		Extremt riktade uppgifter till elever var lyckat – 1

Utmaningar: Svar enkät 1 – ht2019

TIDSASPEKT	NY I YRKET - NY PÅ ARBETSPLATSEN	MOTSTÅND
Ej gjort klart - 5	Behöver tid för att landa på min nya skola - 1	Motigt i basgruppen - 1
Ej hunnit pga. inställda lektioner, NP, andra omständigheter - 4	Svårt att bidra som ny - 1	
Tidsbrist - ryms ej - 3	Ej gett detta en ärlig chans - 1	
Saknar tid med lilla Ifousgruppen - 2		
Saker måste få ta tid 2		
Tidskrävande - 2		
Fortsätta med detta arbete och skapa utrymme för arbetet, för då kan det ge långsiktig effekt på vår skola - 2		
Ej tagit mig tid - 1		

möjlighet till att stanna upp och tänka kring sin undervisning, dels om att man genom processen blir en reflekterande lärare. I utsagorna lyfts därtill fram basgrupperna som välfungerande tillfällen då man har inspirerats och lärt sig av sina kollegor.

Sedan följer 21 utsagor som berör utmaningar och som specifikt uppmärksammar tidsaspekten i olika avseenden. Tidsaspekten i sig är ett stort begrepp och rymmer såväl tidsbrist som att man inte har tagit sig tid, eller tanken om att saker måste få ta tid. En lärare skriver "Just nu känns det tidskrävande, men bara genom att vi ges tid till reflektion och planering möjliggör vi att det blir gjort. Det är också bra att få tid till att sitta i grupper och berätta om våra erfarenheter." Men man ser också möjligheter om utrymme skapas "På skolnivå ser jag att Ifous kan ha ett enormt genomslag om vi bara låter Ifous få det utrymme."

Elva utsagor berör lärdomar kring undervisning som lärarna har gjort. Resultatet handlar om allt ifrån tankar kring sättet att strukturera starten på lektioner, till lärdomar kring att elever hellre väljer två lärare i klassrummet än att bli utplockad enskilt som elev från klassrummet, för att vara i ett mindre sammanhang med en lärare.

Sju utsagor berör lärdomar om aktionsforskning. De handlar bland annat om tankar kring hur man strukturerar sin loggbok, att en ytterligare lärare borde ha ingått och om svårigheter kring hur man ska mäta sin aktion.

Fyra andra utmaningar lyfts fram, där tre är kopplade till att lärarna varit nya på skolan. "Jag har försökt att göra min tänkta aktion i undervisningen, men det har varit mycket nu...". En utmaning handlade om att det kändes motigt i basgruppen vid enstaka tillfällen.

ENKÄT 2 - VT2020

DENNA ENKÄT GENOMFÖRDES vårterminen 2020, då FoU-programmet varit aktuellt på skolan i ett och ett halvt år. (Bilaga 4). Vid detta tillfälle har pandemin börjat påverka skolans värld. Lärarna uppmuntrades i frågan *Vad har hindrat dig från att genomföra aktionerna?*

(förutom corona) att bortse från pandemin som ett hinder, som ett försök att lyfta blicken mot övriga saker som de upptäckt under arbetet.

Tre specifika frågor ställdes i denna enkät för att få en uppfattning av lärares tankar kring aktionsforsk-

Möjligheter: Svar enkät 2 – vt2020

TANKAR OM SKOLUTVECKLINGSARBETET	LÄRDOMAR KRING AKTIONSFORSKNING	LÄRDOMAR KRING UNDERVISNING	VAD KRÄVS FÖR ATT VI SKA LYCKAS MED IFOUS
Tiden i basgruppen och de kollegiala samtalen är värdefulla – 6	Viktigt att dokumentera i närtid – 2	Tydlighet – struktur i klassrummet är viktigt 4	Fortsätt – vi har styrka, kraft och motivation – 3
Arbets sättet bör vara en naturlig del där vi på ett mer strukturerat sätt utvärderar våra metoder – 1		Lärdomar kring uppstart – starters – 3	Tid för reflektion och planering – 3
Lärorikt att lyssna när mer erfarna lärare redogör för hur de tänker och hur de jobbar – 1		Det går att få eleverna mer delaktiga om förutsättningar finns – 1	Inspiration, erfarenhetsutbyte, nya grupper som träffas – 2
Jag har vridit och vänt i tankarna – 1		Fortsätta min systematik med min undervisning genom t.ex. exittickets – 1	Tydlighet, kontinuitet, handledning – 1
Detta ger en inblick i vilka behov som finns på skolan och hur vi kan stötta varandra i våra gemensamma processer – 1		Modellen är applicerbar till fler grupper – 1	Kontinuitet och deadlines – 1
Jag har blivit bättre på att reflektera och skriva en lite logg – 1		Märkte ett driv och engagemang när jag genomförde mina aktioner – 1	Relevanta skav som man verkligen vill förändra – 1
		Tar med mig det som har funkad och ska fortsätta att prova – 1	Kontinuitet och samma grupper – 1
		Kooperativa strukturer är bra – 1	
		Snabb återkoppling muntligt till elever för att stötta och peppa är effektivt – 1	
		Vikten av att lyssna i den roll som man befinner sig i – 1	

ning, om kollegialt lärande samt vad som skulle krävas för att höstens arbete med aktionsforskning skulle bli lyckat:

- ★ *I vilken grad anser du att Ifous stärker en kultur av att vilja utveckla vår undervisning och stärka vår profession? (Gradera 1–5, 1: Håller inte alls med – 5: Håller fullkomligt med)*
- ★ *Anser du att Ifous har bidragit till att öka viljan att dela med sig och stärka vårt kollegiala lärande? (Gradera 1–5, 1: Liten – 5: Stor).*
- ★ *Vad krävs inför hösten för att vi ska få ny styrka och kraft då vi jobbar med aktionsforskning?*

15 lärare besvarade enkäten.

MÖJLIGHETER

14 lärare lyfter fram olika lärdomar kring sin undervisning. Det handlar bland annat om återkoppling, exittickets, kooperativa strukturer och starters.

Elva svar lyfter fram tankar om skolutvecklingsarbetet. Sex lärare menar att det är lärorikt att ta del av kollegors erfarenhet och att det blir ett gemensamt lärande genom rundorna som sker i basgrupperna. En lärare som är ny i yrket uttrycker sig på följande sätt “Det är väldigt lärorikt att lyssna på när mer erfarna lärare redogör för hur de tänker och hur de jobbar med olika saker”. Resultaten visar att de skav som lä-

Utmaningar: Svar Enkät 2 – vt2020

TIDSASPEKT	NY I YRKET – NY PÅ ARBETSPLATSEN	ANDRA OMSTÄNDIGHETER
Bra när det har funnits tid – 3	Ny på arbetsplatsen 2	Omstrukturering p.g.a corona – 2
Svårt att avsätta tid för loggboksskrivande – 1 Lite mer tid för att landa i mitt resultat – 1	Ny i yrket – 1	Svårt med flera projekt igång samtidigt – tappar fokus, blir hög arbetsbelastning – 1
Tidsbrist – 1		Eleven flyttade – 1

rare har ibland delas med fler kollegor, "...ibland har alla av oss exakt samma skav eller problem som man vill finslipa och förbättra".

En lärare lyfter fram att detta arbetssätt med aktionsforskning och strukturerade utvärderingsmetoder bör vara en naturlig del i lärares arbete. "Jag tycker att det här arbetssättet bör vara en naturlig del i vårt arbete där vi på ett mer strukturerat sätt utvärderar våra metoder".

På frågan "I vilken grad anser du att Ifous stärker en kultur av att vilja utveckla vår undervisning och stärka vår profession?" har tio lärare valt nivå 4 och fem lärare valt nivå 5, som står för håller fullkomligt med. Detta kan förstås som en tydlig indikation att majoriteten av lärarna tycker att Ifousarbetet stärker professionen och viljan att utveckla sin undervisning.

På frågan "Anser du att Ifous har bidragit till att öka viljan att dela med sig och stärka vårt kollegiala lärande?" visar svarsresultaten att två lärare har graderat på nivå 3 medan resten har valt de två högsta nivåerna. Sex lärare har valt nivå 4, medan sju lärare har valt nivå 5, som står för stor. Lärarna anser således att viljan bland kollegor att dela med sig är stor.

Då världen befinner sig mitt i en pandemi kändes

det naturligt att fråga om vad som krävs för ett lyckat arbete till hösten. Många olika förslag framkommer. Det handlar bland annat om tid, kontinuitet i form av samma basgrupper, få möjlighet till att fortsätta adressera relevanta skav, men också om att ges möjlighet att träffas över basgrupperna för att få ytterligare inspiration av andra kollegor.

Vad gäller utmaningar är tiden en fortsatt stor faktor. Sex utsagor berör tid. Det handlar dels om tid för att landa i sitt resultat, få tid till att skriva i sin loggbok, dels om tidsbrist "... jag hade gärna haft lite mer tid att landa i mitt resultat för att jag skulle vara helt nöjd."

Andra utmaningar som lyfts fram i tre utsagor handlar om att man är ny i yrket eller ny på arbetsplatsen. "Ny arbetsplats innebär ju alltid mer jobb åtminstone under första året". Vidare lyfts yttre faktorer fram som har påverkat skolutvecklingsarbetet som omstrukturering på grund av corona och att eleven som man följde flyttade, som något som har påverkat. En lärare påtalar att det blir svårt att hålla fokus då flera projekt pågår samtidigt, då det blir en högre arbetsbelastning.

ENKÄT 3 – HT2020

DENNA ENKÄT GENOMFÖRDES precis innan lärarna gick på juledighet. Det hade då varit avslutning i basgrupperna med rundor där alla skulle presentera sitt aktionsforskningsarbete. Detta tillfälle var tänkt som ett slags avslut för just detta Ifousarbete, då skolan inte visste hur vårterminen skulle te sig med anledning av

rådande pandemi. Även denna enkät besvarades av 15 lärare (Bilaga 5).

19 utsagor handlar om tankar som berör skolutvecklingsarbetet. Fem lärare lyfter aspekterna att det är givande att arbeta på detta sätt och de känner att de utvecklas i sin lärarroll genom att de blir

Möjligheter: Svar Enkät 3 – ht2020

TANKAR OM SKOLUTVECKLINGSARBETET	LÄRDOMAR KRING AKTIONSFORSKNING	LÄRDOMAR KRING UNDERVISNING
Givande att se vad jag kan utveckla i min lärarroll. Gör mig mer medveten om vilka val jag gör – 5	Bra att introducera att man ska börja med små saker, alla vill förbättra sig och ofta vill man greppa om allt i stället för att fokusera på de små detaljerna som kan ha lika stor effekt – 2	Rutin och struktur viktigt för elever – 3
Lärt nytt av andra, inblick i hur andra tänker kring undervisning, ibland har alla samma "skav" som man vill finslipa och förbättra, fantastiska kollegor – 4	Viktigt att vara strukturerad för att få ett resultat som är hanterbart och tydligt – 2	Utvecklat min undervisning i små steg – små förändringar kan ge effekt – 2
Bra att strukturera mitt arbetssätt och följa en definierad process – få syn på nya saker – 3	Måste minska frågan för stort och komplext område – 1	Återkoppling hjälper elever framåt – 1
Höjer kvaliteten på undervisningen – 2	Behöver göra en mer omfattande aktion för att kunna mäta ordentligt resultat – 1	Lärdomar kring specifik elev – 1
Bra med möjlighet att välja område utifrån intresse och eget behov – 1	Förändring tar tid 1	Betydelsen av hur man som lärare rör sig i klassrummet – 1
Gemensamma projekt behövs – 1	Viktigt att alla elever svarar på enkät före och efter – 1	Lärdomar kring hur man ska arbeta med texter – 1
Alla små förändringar som vi gör blir belysta och bekräftade. Viktigt! – 1		Jag har upptäckt att arbetet med åk 6 och åk 7 tar extra mycket tid – 1
Jag lär mig hela tiden nya saker då man fokuserar på sin aktion – man vill lyckas – 1		Viktigt att visa eleverna hur man konkret gör kring t.ex. skrivande (modellerande) – 1
Uppskattat trots att det görs på beställning och inte när tiden passar- Nu har jag fått möjligheten att ta tag i dessa skav – 1		Tänka mer kritiskt kring min undervisning för att gå vidare och ta tag i nya saker – 1

Utmaningar: Svar Enkät 3 – ht2020

TIDSASPEKT	NY I YRKET – NY PÅ SKOLAN	ANDRA OMSTÄNDIGHETER
Arbetet ej klart – måste fortsätta – 3		Svårt att alltid komma tillbaka till vad kan JAG och inte lägga tillbaka på eleverna -1
Mer tid skulle behövas – 3		Jobbigt med förändringar – 1
Ej genomfört då tid inte fanns för att ge kvalitét åt processen – 1		Allt blir inte som man tänkt men vi löser det – 1
Tiden för knapp för att göra djupare analys – 1		Man vill greppa om allt direkt då man utgår från sitt skav, att vara strukturerad och ta en sak i taget kan kännas jobbigt – 1
		Jobbigt mentalt – då man ska utgå från misslyckade – 1
		Vab – sjukdom – 1

mer medvetna kring saker som berör deras undervisning. Sedan följer fyra utsagor som lyfter fram att man har lärt sig nytt genom andra, alltså att det har skett ett kollegialt lärande. Lärarna skriver att de ge-

nom rundorna får en inblick i hur andra tänker kring undervisning och att det då visar sig att de ibland har samma skav som de vill finslipa och förbättra. Några använder uttrycket att de har lyssnat på sina "fantas-

tiska kollegor”. “Diskussionerna var mest givande i det hela. Det är inte så ofta att vi får prata om våra åsikter om hur man kan jobba med sina utmaningar i klassrummet och alltid var det bra att bolla med en kollega och hitta rätt i sina förbättringar.”

En lärare anger att detta arbete är uppskattat om än lite påtvingat “även om det ibland känns som att det ska göras på beställning och inte när tiden passar direkt. Men så kanske det måste vara för att det ska bli av. Det här har länge funnits med mig som något som jag borde göra med det har inte blivit av olika anledningar. Nu har jag som sagt fått möjligheten och tiden att ta tag i dessa skav”.

Sedan följer nio utsagor om lärdomar kring undervisning. Det handlar om allt ifrån lärdomar om modellering som verktyg, återkoppling till elever, hur man ska arbeta med texter i svenskämnet, till att man har fått bevis för att rutin och struktur är viktigt för elever.

Vidare lyfts lärdomar om aktionsforskning som process, exempelvis att förändring tar tid. Tankar kring hantering av resultat och att de små detaljerna kan ha effekt är några andra exempel som kopplas till processen. Åtta utsagor berör aktionsforskning på olika sätt.

De utmaningar som lyfts fram handlar fortsatt om tid. Åtta utsagor berör tid på olika sätt. Att tid saknas för att göra en djupare analys, att man behöver mer tid för att fortsätta sin studie och att tiden för att genomföra studien bortprioriteras för att de inte tycker att tiden i nuläget finns för att genomföra studien med den kvalitet som man vill är några exempel.

Sex andra utmaningar lyfts fram. Vård av barn och sjukdom har påverkat skriver en lärare. Känslan av att vilja greppa om allt direkt då man utgår från sitt skav för att sedan förstå att man behöver vara strukturerad och ta en sak i taget har varit svår, skriver en annan. Det är jobbigt med förändringar och en mental utmaning att komma tillbaka till vad man själv som lärare kan förändra i stället för att koppla svårigheterna till eleverna, påtalas i två olika utsagor. En lärare säger att det är “nyttigt men plågsamt”.

AVSLUTANDE DISKUSSION

I DENNA DEL följer först en diskussion kring de metoder som är använda i denna studie. Därefter följer en avslutande diskussion kring de resultat som kan skönjas. Resultatet kommer i diskussionen att koncentreras kring de fem principerna långsiktighet, systematik, ömsesidighet, hållbarhet och ständig förbättring som Håkansson & Sundberg (2016) lyfter fram som vik-

tiga principer, för att nå utmärkt skolutveckling. Dessa fem principer kommer att ställas mot de tre frågeställningarna som är aktuella i denna studie. Om arbetet med aktionsforskning främjat skolutveckling, i så fall hur? Vilka möjligheter och utmaningar som lärarna har uppfattat? Hur lärarna uppfattar att aktionsforskning skapat möjligheter för ett kollegialt lärande?

METODDISKUSSION

ATT ANVÄNDA ENKÄTER genom Google Formulär som verktyg för att fånga uppfattningar bland lärarna på skolan har varit givande. Resultaten från enkäterna har använts dels för att få en överblick av lärarnas uppfattningar och se vad som är nästa steg, dels för att ge hela kollegiet ett underlag för hur skolutvecklingsarbetet fortskrider på skolan. Vad har lärarna på skolan gjort och tyckt om detta skolutvecklingsarbete och vilka möjligheter och hinder har de mött, är exempel på frågor som har sammanfattats och presenterats på skolan utifrån svaren. Enkäterna har således varit ett viktigt underlag både på skolnivå och för denna artikel. Viktigt att notera är att av de 27 lärare som ingår i skolutvecklingsarbetet så har endast 15 lärare genomfört enkäten vid de två av de tre tillfällena. Det är naturligtvis ett problem med objektbortfall och skulle kunna påverka resultatet och göra bilden av skolutveckling på den aktuella skolan något skev. Bortfallsfrekvensen kan bli en kvalitetsindikator som spelar roll (Japac m.fl. 2000). Den vetskapen bör beaktas när man synar resultaten. Det finns rimligen flera förklaringar till bortfall bland dessa enkäter. Orsaker som tidsbrist, rådande pandemi, sjukdom och ovilja är

rimliga antaganden. Coronapandemin hade gjort sitt intåg i skolans värld vid det andra tillfället och möjligen prioriterades inte denna enkät bland lärarna då många andra arbetsuppgifter kändes mer akuta. Vid det tredje tillfället, då såväl presentation av samtliga i basgrupperna skulle ske, samt att enkät 3 skulle fyllas i, var tiden för knapp. Presentation och ifyllandet av enkät skedde dessutom hemifrån då skolan vid det sista tillfället hade övergått helt till distansarbete. Möjligen kan det också ha påverkat svarsfrekvensen.

Inför nästa studie är det bra att i förväg vara medveten om att bortfall kan ske och på så vis ha en plan för att minska och begränsa dessa. Det som också kunde ha genomförts på ett annat sätt för ett tydligare resultat är möjligen att frågorna i enkäten skulle ha varit exakt likadana i alla tre enkäter för att lättare se en progression. Enkät 2 som innehöll två frågor av graderande art hade kunnat utvecklas med den uppföljande frågan *Vad av Ifousarbetet avgör din gradering?* Relevant skulle också ha varit att följa upp samma fråga med *Vad krävs för att du ska välja den högsta nivån?* Dessa två frågor kunde ha gett ytterligare belägg för lärares uppfattningar kring detta skolutvecklingsarbete.

HAR SKOLAN GENOM arbetet med lärares skav och med aktionsforskning som ansats främjat ett kollegialt lärande som i sin tur lett till sådan *utmärkt skolutveckling* som Håkansson och Sundberg (2016) beskriver? Vilka möjligheter har lärarna uppfattat att aktionsforskningen har skapat och vilka utmaningar har de mött?

Skolans värld är en värld av strukturer med yttre ramar som scheman och kalendarium som styr. Lärarna vet vilken vecka det är och följer det som står i kalendern. I kalendariet ska det finnas tid för skolutveckling och såväl enskilda som kollegiala reflektioner. Ifous FoU-program är ett skolutvecklingsarbete som pågår under tre år, vilket i skolans värld kan ses som en ganska lång tid. Ofta planerar annars skolor sina insatser utifrån läsårsbasis. För att insatser ska bli långsiktiga krävs planering. För att arbetet ska bli av krävs struktur och tid. En lärares vardag kan lätt rymma annat än skolutveckling om detta inte finns inskrivet i kalendern. Tid är en viktig faktor. Det visar lärarnas svar. Man kan ana en tendens till frustration bland lärarna då känslan är att man inte alltid har tillräckligt med tid för att testa, genomföra och följa upp. Det blir små insatser som görs som man inte hinner klart med, därav kan det finnas en känsla att man inte ges tid för att "landa i sitt resultat".

Kanske finns tiden egentligen, precis som Rönnerman (2021) säger, men beroende på om man är ny på skolan eller har något annat som känns viktigare för stunden så prioriteras tiden till något mer akut än exempelvis samla data och skriva loggbok. Aktionsforskning är en process som kräver tid och långsiktighet som tillåter lärarna att få pröva, göra fel, göra rätt och tänka tillsammans med sina kollegor kring de lärdomar som görs. Även om det inte passar alla, att reflektera och utvecklas på beställning, är min tanke att det ligger något i det som en lärare skrev att ett visst mått av tvång behövs för att det ska bli gjort.

Den aktuella skolan har haft ett långsiktigt tänk kring kontinuiteten i grupperna. Det är en faktor som lärarna i enkäten har lyft fram som något positivt. Vissa justeringar har gjorts då skolan har växt och nya lärare har klivit in i grupperna. Förmodligen har det skapats en trygghet i gruppen då grupperna har varit fasta, vilket i sin tur gjort att lärarna känner sig bekväma och delar med sig. Ett kollegialt lärande sker. Några utsagor har också pekat på att när man lyssnat till sina kollegor så har man insett att man

sitter med samma skav kring undervisning. Det har skapat samhörighet. De aktioner som lärarna har genomfört är också viktiga frågor för dem själva som man vill komma till rätta med och då är man beredd på att ta hjälp av sina kollegor (jfr. Timperley 2013).

För att få en långsiktighet vad gäller skolutvecklingsarbete oavsett innehåll, och ge lärarna rätt förutsättningar i form av tid, kan skolledning i samband med att skolans organisation ses över skapa ett årshjul. Genom årshjulet skapas struktur och tid (Rönnerman & Salo 2021). Detta är en lärdom som växt fram under arbetet med aktionsforskning. På den aktuella skolan så finns redan nu ett kalendarium, med ett årshjul där aktionsforskning är inskrivet inför nästa läsår.

Systematik kan skapas genom att lärare får en modell att utgå från och ger vetenskaplighet genom den systematik som man följer. Erfarenheter beprövas genom de kollegiala samtal som förs. Med regelbundna uppföljningar och med kollegor som agerar kritiska vänner och ställer frågor om skavet kan lärare komma vidare. Av lärarnas kommentarer kan utrönas att de har börjat anamma ett vetenskapligt arbetssätt, vilket är en del av målet med deltagandet i FoU-programmet. Aktionsforskningsprocessen tillåter lärarna att fokusera på kärnan i skolans verksamhet, nämligen undervisningen. Att utgå från något som ligger en själv nära som lärare i sin egen praktik, har tilltalat många lärare, enligt de svar som framkommit, men några svar visar också att det är mentalt jobbigt att ta tag i sitt skav. Det är "nyttigt men plågsamt" och som lärare vill man gärna direkt komma till rätta med de saker som man tar med sig hem och grubblar över. De små framstegen i undervisningen välkomnas men känns också frustrerande när man inte kan förändra allt som skaver på en gång. Det finns också en skillnad bland utsagorna där några lärare lägger ansvaret på sig själva kring tid eller engagemang medan andra ser organisationen som ett hinder. Kanske är det så att när man som lärare på djupet förstår essensen av aktionsforskning, sin egen roll, så inser man att det krävs ett engagemang och en faktisk handling för att förändra något eller för att prova något nytt i sin undervisning (jfr. Timperley 2013). Förmodligen tar det tid innan ett sådant perspektivskifte sker vilket också kräver långsiktighet.

Resultaten visar också att några lärare har insett att de behöver bli ännu mer systematiska med att frå-

ga sina elever om saker som rör undervisningen både före och efter genomförda moment, för att få syn på utvecklingen i sitt klassrum. Lärarna har blivit varse att det ibland krävs ytterligare data för att få belägg för den där magkänslan som de ibland får när något blir "lyckat". Denna vetskap kommer skolan framöver att fortsätta att arbeta med under skolutvecklingstiden.

Även aspekten ömsesidighet som kombinerar evidens och erfarenhet lyfter lärarna på skolan fram som något som de har erfarenhet som positivt. Svaren visar att de allra flesta av lärarna anser att detta sätt att arbeta gynnar skolutveckling och kollegialt lärande. Erfarenhetsutbytet, både det som sker genom diskussionerna vid rundorna och genom de presentationer som har genomförts med hela kollegiet tycks vara en framgångsfaktor. Många av lärarna anser att detta sätt att bedriva skolutveckling, genom aktionsforskning, stärks en kultur av att vilja utveckla undervisningen och stärka professionen. Det är både intressant och lärorikt att ta del av andras tankar. Aktionsforskning med rundor som struktur, där lärarna ömsesidigt delar med sig, kan visa sig vara ett verktyg som främjar och samlar lärare för att tillsammans diskutera. Resultaten från denna studie tyder på det. Genom rundorna kommer alla lärare till tals och olika kompetenser kan delas och bli gemensamma (jfr. Blossing & Wennergren 2019). Några av lärarna efterfrågar också möjligheten att få ta del av fler gruppers aktionsforskning vilket från början var planen innan pandemin slog till. Att skapa forum där lärare kan dela med sig av lärdomar kring aktionsforskning eller annat som rör undervisning är något som skolan tar med sig i kommande skolutvecklingsarbete.

Samspel mellan flera aktörer är av vikt för att skolutveckling ska bli framgångsrik (jfr. Håkansson & Sundberg 2016). Detta Ifousarbete är just ett sådant arbete. Processledarna har ingått i ett sammanhang där flera lärare inom kommunen deltar samtidigt som de har mött lärare från fyra andra kommuner eller huvudmän. Detta skolutvecklingsarbete har skett på

den aktuella skolan, inom kommunen, mellan kommuner men också mellan lärare och aktiva forskare.

Skolan som denna studie bygger på har sedan den öppnade år 2017 fått arbeta i ständig förändring, då den har vuxit från fem klasser till att idag omfatta 16 klasser. Det är en stor ökning på kort tid, vilket har krävt tid och engagemang av lärarna och av skolan som organisation. Detta har inneburit nya kollegor varje år som ska finna sin plats och förstå det nya sammanhang som man befinner sig i (jfr. Wenger 1998). Trots växande skola, trots många nya kollegor har skolutveckling med aktionsforskning som ansats, bland flera andra aktiviteter pågått på skolan (jfr. Håkansson & Sundberg 2016). Lärares lärande har fått ta plats i detta sammanhang och detta har förmodligen påverkat både gamla och nya lärares tankar och känslor kring tidsbrist.

Övriga faktorer som kan ha påverkat resultatet på ett gynnsamt sätt är att samma rektor har varit ansvarig för skolan under hela detta skolutvecklingsarbete samt att samma lärare har handlett basgrupperna vilket har skapat långsiktighet och kontinuitet. Coronapandemin har naturligtvis påverkat skolan och gjort detta skolutvecklingsarbete till en utmaning som har inneburit stora och små omorganisationer när den så viktiga kontinuiteten försvann. Lärarna behövde ställa om sin undervisning till att bedriva distansstudier med sina elever, vilket har varit nytt för många lärare. Detta blev också skolutveckling, om än en påtvingad sådan.

Sammanfattningsvis visar resultaten av denna studie att det oomkullrunkeligen är värt att prioritera tid för nyckelaktörerna, lärarna, i skolutvecklingsarbetet. Lärarna har visat att de är fullt kapabla att ta sig an sitt skav och skapa skolutveckling tillsammans och enskilt, bara rätt förutsättningar finns. Skolledare behöver vara modiga och rensa bort mindre viktiga saker för att satsa på aktionsforskning som ger lärare systematiska verktyg som på lång sikt kan höja kvaliteten och leda till utmärkt skolutveckling.

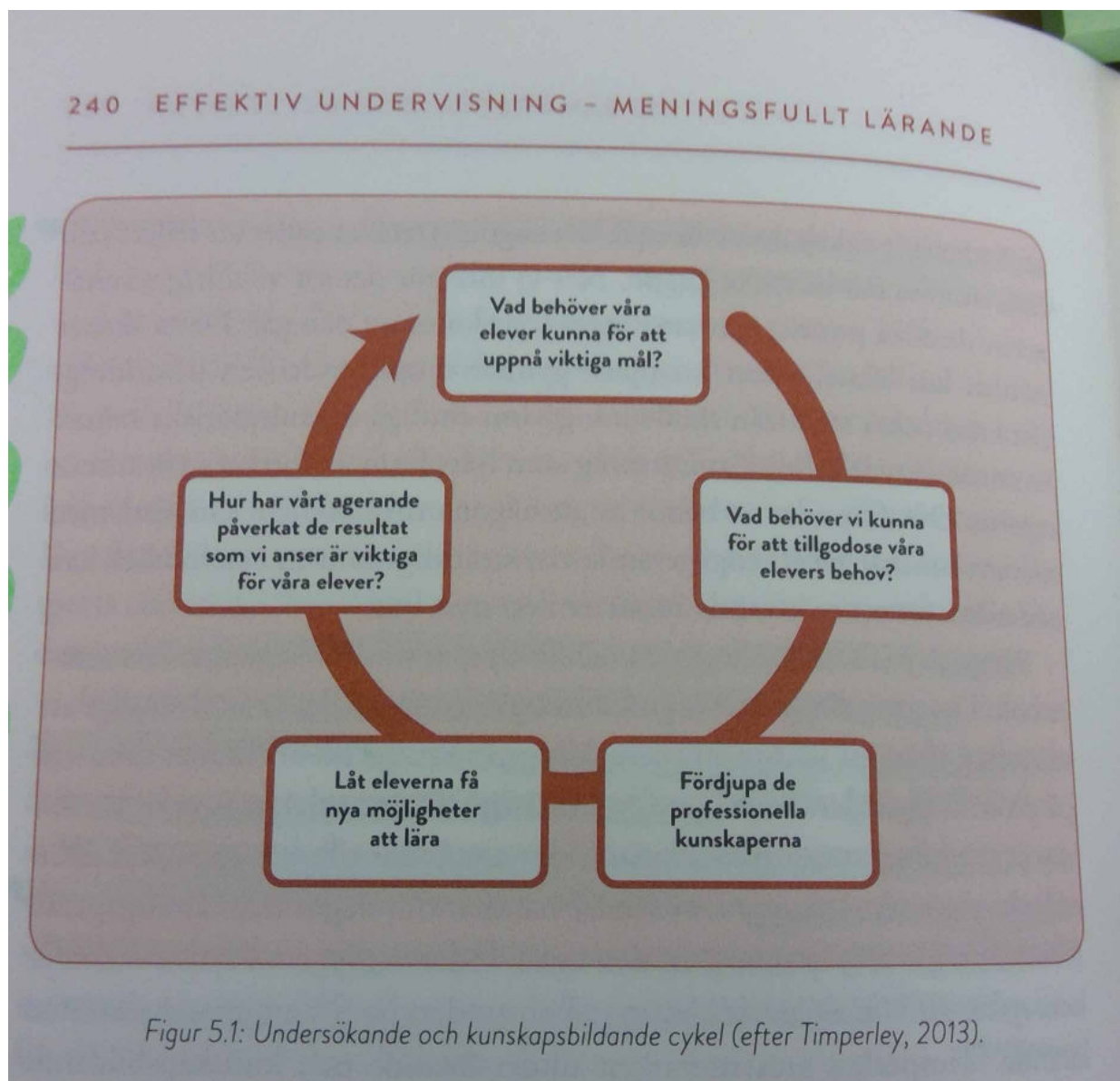
REFERENSLISTA

- ★ Björndal, C.R.P. (2018). *Det värderande ögat*. Stockholm: Liber AB.
- ★ Blossing, U. & Wennergren, A-C. (2019). *Kollegialt lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- ★ Brinkmann, S. & Kavle, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- ★ Hjort, S. Furenhed, A. (2016). *Effektiv undervisning Meningsfullt lärande*. Stockholm: Natur & Kultur.
- ★ Håkansson, J. & Sundberg, D. (2016). *Utmärkt skolutveckling – Forskning om skolförbättring och målluppfyllelse*. Stockholm: Natur & Kultur.
- ★ Ifous <https://www.ifous.se/larares-profession-och-praktik>
- ★ Japac, L. Ahtiainen, A. Hörngren, J. Lindén, H. Lyberg, L. Nilsson, P. (2000) *Minska bortfallet*. Statistiska centralbyrån. SCB-tryck, Örebro. Hämtad 2021-10-21 från <https://www.scb.se/contentassets/d62df838f1ac40648b3c29f79fa88c7c/minska-bortfallet.pdf>
- ★ Rönnerman, K (red.) (2012). *Aktionsforskning i praktiken: förskola och skola på vetenskaplig grund*. Lund: Studentlitteratur.
- ★ Rönnerman, K. & Petri, S. (2021, 11 mars). *Möjligheter och utmaningar med aktionsforskning i skolan*. Hämtad 2021-05-18 från *Möjligheter och utmaningar med aktionsforskning*
- ★ Skolverket (Uppdaterad 22 April 2021) *Kollegialt lärande*, Hämtad 2021- 05- 07 från *Skolutveckling genom kollegialt lärande*
- ★ SFS 2010-800. *Skollag*. Stockholm. Utbildningsdepartementet. Hämtad 2021-06-10 från *Skollag (2010:800) Svensk författningssamling 2010:2010:800 tom SFS 2021:452*
- ★ Steinberg, J. (2018). *Ledarskap i klassrummet*. Stockholm: Gothia Fortbildning.
- ★ Timperley, H. (2013). *Det professionella lärandets inneboende kraft*. Lund: Studentlitteratur.
- ★ Wenger, E.(1998). *Community of Practices – Learning, meaning and identity*. Cambridge: University Press.

APPENDIX

BILAGA 1: BILD TAGEN UR (HJORT & FURENHED, 2016, S. 240)

BILAGA 2: MITT PEDAGOGISKA BOKSLUT

2018-06-18

Mitt pedagogiska bokslut
Kunskaper

Beskriv en situation där du i din yrkesprofession där du känner dig stolt över ditt arbete.

Hur arbetar du med att göra arbetsuppgifter meningsfulla och motiverande för eleverna? Verklighetsnära. Elevnära.

Hur upplever du studieron i dina klasser? Vilka yttre faktorer påverkar studieron? Vilka styrkor har du att bygga på för att skapa studieron?

Beskriv ditt bedömningsarbete under året. Hur ska du gå vidare? Vad behöver du hjälp med?

Analysera dina betygsresultat i dina undervisningsgrupper. Jämför med höstterminen. Andel elever med minst E i min undervisningsgrupp. Andel elever med A eller B i min undervisningsgrupp. Extra fokus på våra sva-elever. Hur har de utvecklats?

(... delarna om Digitalisering och Internationalisering har plockats bort)

BILAGA 3: ENKÄT 1 – HT2019 – HUR GÅR DET?

Denna termin har vi kört igång med ifous. Det har skett i stor grupp och i mindre grupper. Vi har haft fyra träffar totalt. Tanken längre fram är att alla ska ha provat på aktionsforskning. Syftet med det är att våga prova, förändra och göra små justeringar i sitt klassrum/i möten med elever eller under mentorstiden för att utveckla för eleverna. Vi ska sedan dela med oss till varandra av våra lärdomar.

*Obligatorisk

Namn *

Hur har det gått för dig? *

Vad har du gjort för aktioner?*

Hur har du samlat in data t.ex. loggbok/observationer/enkät? (evidens för det som du ser)*

Vad är ditt nästa steg? *

Har du hunnit dra några lärdomar? *

Övriga synpunkter/tankar/reflektioner om ifous *

BILAGA 4: ENKÄT 2 – VT2020 – HUR BLEV DET?

Ja, helt klart kan man väl säga att detta blev inte som jag hade tänkt mig. Men, men...

Trots det ska ni få utvärdera och tänka till kring det som faktiskt blev.

*Obligatorisk

Namn *

Hur har det gått för dig? *

Vilka moment har du hunnit genomföra?

Markera alla som gäller.

Loggbok

Observationer – egna

Observationer av kollega

Enkäter

Inspelning

Annat

Vad har du gjort för aktioner? *

Vilka datainsamlingsmetoder har du provat? *

Vad har hindrat dig från att genomföra aktionerna? (förutom Corona) *

Har du hunnit dra några lärdomar? *

I vilken grad anser du att ifous stärker en kultur av att vilja utveckla vår undervisning och stärka vår profession? *

Håller inte alls med

1 2 3 4 5

Håller fullkomligt med

Anser du att ifous har bidragit till att öka viljan att dela med sig och stärka vårt kollegiala lärande? (Skala 1–5, där 1 är liten och 5 är stor.) *

Finns det något som du har lärt dig och kommer att fortsätta att göra under hösten? *

Vad krävs inför hösten för att vi ska få ny styrka och kraft då vi jobbar med aktionsforskning? *

BILAGA 5: ENKÄT 3 – TERMINSAVSLUTNING IFOUS HT2020

Nu är vi i mål för denna gång. Hurra! Jag som processledare vill gärna ta del av vad du har gjort, tänkt och lärt. Har du övriga synpunkter, förslag eller något annat som du vill säga till mig gör du det under sista punkten.

*Obligatorisk

Namn*

Detta har jag gjort:*

Detta har jag tänkt:*

Detta har jag lärt mig: *

Mina tankar om ifous/aktionsforskning: *

SKOLPORTEN